

S T E N O G R A M A

discuțiilor din ziua de 7 octombrie 1964.

La discuții au participat :

- din partea română tovarășii : Ion Gh.Maurer, Emil Bodnăraș, Paul Niculescu-Mizil, Dumitru Gheorghiu. Au mai asistat tov. : Budura Romulus - interpret, Mateescu C. - stenograf.

- din partea chineză tovarășii : Ciu En-lai, U Siu-ciuan, Uang Ping-nan. Au mai asistat : Ting Iuan-hung - interpret și doi stenografi.

Discuțiile au început la ora 11,30.

Tov. Ciu En-lai :

Ați stat de vorbă cu tovarășii polonezi ?

Tov. I.Gh.Maurer :

Da.

Tov. Ciu En-lai :

Si tov. Pîn Cijen a stat de vorbă cu ei.

Tov. Emil Bodnăraș :

La noi au stat o oră și un sfert.

Tov. Ciu En-lai :

Este bine că s-a făcut un schimb de păreri.

Tov. I.Gh. Maurer :

Discuția a fost destul de interesantă.

Tov. Uang Ping-nan :

Tovarășul Iarosinschi a spus că consideră că ambele partide au aceleași puncte de vedere și Polonia este cu totul de acord cu felul de a acționa al României.

La aeroport m-a tras deoparte și mi-a spus că : faptul că PMR nu va participa la consfătuirea din decembrie este foarte just. Noi participăm, însă mergem acolo cu condiții și presupunem că aceste condiții nu vor fi acceptate de sovietici. Un singur partid nu poate elabora un document care să fie semnat de toate partidele. Documentul trebuie să fie elaborat în comun, de pildă de 6 partide,

urmînd ca acest document să fie trimis în prealabil pentru a fi studiat de toate partidele și după ce toate partidele sînt de acord cu el atunci se poate convoca conferința. Iarosinschi a spus că se presupune că condiția aceasta nu va fi acceptată de sovietici. El spunea că în toată activitatea noastră esențialul este să prevenim activitatea scizionistă a sovieticilor.

Tov. I. Gh. Maurer :

Noi, în sensul acesta am dus discuția cu polonezii. Am făcut o analiză a perspectivelor acestei consfătuirii. Să admitem - am spus noi - că toată lumea, dintre cei ce participă, va fi de acord cu punctul de vedere sovietic. În acest caz sciziunea este consacrată formal. Cu acest punct de vedere polonezii au fost de acord.

Tov. Emil Bodnăraș :

Mai cu seamă că noi le-am arătat că în timp ce se declară că consfătuirea nu are ca scop condamnarea și excomunicarea vreunui partid, în fapt se acționează pentru condamnare, pentru excomunicare. Aceasta ne-o demonstrează comportarea lui Andropov la sesiunea de la Berlin, la forumul tineretului și în alte ocazii.

Tov. I. Gh. Maurer :

Vasăzică, dacă toată lumea care participă este de acord cu Uniunea Sovietică, atunci înseamnă consacrarea formală a sciziunii.

S-ar putea întîmpla ca să nu fie toată lumea de acord. Dacă italienii, bună oară, vor sta pe poziția afirmată în cursul discuțiilor cu noi, atunci va rezulta că la această consfătuire cei ce participă se vor diviza și ei în două. Asta înseamnă că mișcarea se împarte în mai multe.

Din toate aceste lucruri rezultă că ceea ce trebuie făcut este ca această consfătuire să nu se țină. Noi am subliniat în cadrul discuțiilor cu polonezii că în discuția pe care am avut-o cu Hrușciov, el a arătat că întrevede totuși o asemenea posibilitate. Ni se pare că este bine să se acționeze în acest fel. Intrucît am avut impresia că polonezii au anumite rezerve în ce privește desfășurarea conferinței, am întrebat ce ar fi dacă tov. Gomulka s-ar duce și i-ar arăta lui Hrușciov perspectivele consfătuirii, cerîndu-i eventual s-o amîne. La acest lucru Iaroșinschi a spus : dar ce perspective are această amînare? Noi am spus că perspectiva nu poate fi decît mai bună. Dacă ținem conferința, perspectiva certă este sciziunea formală consacrată; dacă amînăm consfătuirea există perspectiva unei apropieri, perspectiva creării condițiilor

posibile unei discuții. Cît va dura această treabă, nu se poate ști; poate mai puțin, poate mai mult, dar în orice caz este timp pentru a se putea lucra în vederea creării condițiilor unei consfătuiri la care să participe toate partidele comuniste și muncitorești.

Am mai arătat că sînt anumite indicii care îngăduie să se poată crede într-o asemenea evoluție. Am dat ca exemplu faptul că toate partidele comuniste și muncitorești din țările socialiste s-au întîlnit la București. Au putut să stea unul lîngă altul, s-au rostuit cuvîntări în cadrul cărora nu s-a pomenit de deosebirile care le despart. Al doilea eveniment de asemenea natură s-a întîmplat la Pekin. Este adevărat, pașii sînt mici, dar toți pașii de început sînt mici. Afară de aceasta, eu l-am auzit pe Hrușciiov spunînd că o serie dintre comunicatele semnate de tov. Ciu En-lai cu ocazia vizitelor făcute în Africa și Asia le-ar semna și el.

Tov. Emil Bodnăraș :

Uite aveți un sprijinitor.

Tov. I.Gh.Maurer :

Vasăzică există inidicii care arată că în anumite condiții se poate spera ca într-un viitor să se poată crea asemenea condiții de așezare a tuturor partidelor la aceeași masă pentru a discuta problemele care le interesează.

La aceste lucruri polonezii ne-au spus : am discutat astăzi cu tov. Pîn Cijen care a făcut o filipică la adresa PCUS în problema frontierei. Tovarășii chinezi - au spus polonezii - ne-au comunicat că Partidul Comunist Chinez se gîndește, în timp apropiat, să ia atitudine publică în ce privește problemele de frontieră. Ce perspective are posibilitatea de înțelegere - au spus polonezii -, dacă tovarășii chinezi vor ridica public această problemă. Noi am răspuns că atunci cînd am discutat cu tov.Hrușciiov, acesta a făcut o filipică la adresa tovarășilor chinezi. Așa că filipicile nu lipsesc încă, dar perspectivele de înțelegere, chiar dacă tovarășii chinezi vor ridica public problema frontierelor, depind de cum vor ridica aceste probleme. Tovarășul Hrușciiov ne-a spus nouă că a examinat pretențiile tovarășilor chinezi în legătură cu frontierele și ne-a afirmat că aceste pretenții sînt minimale și că el poate să tranșeze aceste chestiuni chiar mîine. Dacă în forma aceasta vor fi ridicate pretențiile de frontieră de către tovarășii chinezi, așa cum ne-a arătat nouă tov.Hrușciiov, urmează că această chestiune nu poate să învenineze astfel raporturile încît perspectiva îmbună-

tățirii condițiilor pentru adunarea unei consfătuiri a tuturor partidelor să fie compromisă.

După aceea am întrebat pe polonezi care este poziția lor în legătură cu consfătuirea. Ei cunosc poziția noastră, însă noi nu știm care este poziția lor. La aceasta ei au spus că poziția lor a fost arătată la Congresul PMUP.

Tov. Emil Bodnăraș :

În sensul că vor participa la consfătuire, dacă ea va putea să asigure unitatea. Dacă la această consfătuire lucrurile nu se vor înfățișa în felul acesta, probabil polonezii vor avea o poziție deosebită. Ei au mai ridicat chestiunea : ce este mai bine, să participe la conferință pentru a susține un anumit punct de vedere, sau să nu participe la conferință ? Ne-au întrebat dacă am avut cu dv. un schimb de vederi în legătură cu această problemă.

Am răspuns că ne-am întâlnit de mai multe ori, ne-am informat reciproc asupra unor probleme care ne interesează, dar schimbul de păreri asupra acestei chestiuni nu l-am făcut încă. Urmează să fie făcut astăzi și mâine.

Au spus că vor transmite tovarășului Gomulka discuția avută cu noi.

Tov. Emil Bodnăraș :

Înainte de aceasta s-au interesat cum vedem noi întâlnirea dintre Gomulka și Dej, ca urmare a invitației făcute tovarășului Gheorghiu-Dej să se vadă cu Gomulka. Noi avem o asemenea invitație, la care am răspuns că întâlnirea va avea loc probabil în a doua jumătate a lunii octombrie sau în luna noiembrie. Tovarășii polonezi au invitat pe tov. Gheorghiu-Dej să meargă în Polonia la o vânătoare, sau ceva în genul unei vizite neoficiale.

Tov. I.Gh. Maurer :

Am arătat polonezilor că ideea ca Gomulka să vorbească cu Hrușciov nu o fac ca o propunere. Nimeni nu m-a împuternicit să fac această propunere. Dar mă gândesc la diversele posibilități care ar putea fi întreprinse. Noi după ce am avut conversația cu Hrușciov n-am discutat în cadrul conducerii partidului nostru această problemă. De la Moscova am venit direct la Pekin.

Tov. Emil Bodnăraș :

Noi am avut în vedere o întâlnire între Gomulka și Hrușciov în cadrul întâlnirilor lor obișnuite; ei se întâlnesc destul de des.

Tov. I. Gh.Maurer :

Intrucît în cadrul discuției, impresia noastră a fost că tovarășii polonezi socotesc ținerea acestei consfătuirii ca un lucru rău, am spus : uite poate există și această posibilitate! Gomulka și Hrușcirov se văd destul de des. Ce ar fi dacă Gomulka i-ar spune lui Hrușcirov : uite ce perspective deschide această consfătuire ? Poate ar fi mai bine să fie amînată!

Tov. Emil Bodnăraș :

Mai cu seamă că noi avem informații că în scrisoarea de răspuns partidul polonez ar fi formulat anumite critici la adresa sovieticilor în legătură cu această consfătuire. Noi i-am întrebat dacă cunosc aceste observații critice, însă ei nu ne-au putut spune decît referindu-se iarăși la poziția lor adoptată la congres. Dar aceasta este o poziție generală în care încap multe.

Tov. I. Gh.Maurer :

Aceasta este, pe scurt, conversația pe care am avut-o cu polonezii.

Tov. Emil Bodnăraș :

Ei au spus în încheiere că au primit poziția Partidului Muncitoresc Român cu foarte mult interes și ei continuă să acorde apreciere și interes pentru această poziție și că o vor transmite odată cu impresiile lor de aici din China, care sînt foarte puternice. Ei sînt foarte mulțumiți de această vizită.

Tov. I. Gh.Maurer :

Polonezii pleacă cu idei cu totul bune despre situația Chinei, despre dezvoltarea ei, despre economie, despre creștere. Au avut cuvinte cu totul elogioase la adresa celor văzute în China. Aceasta arată că atunci cînd au venit gîndeau puțin altfel decît gîndesc acum.

Tov. Emil Bodnăraș :

Aceasta este bine.

Tov. Ciu En-lai :

Despre problema convocării consfătuirii, vom mai vorbi și în cadrul convorbirilor care le vom avea între cele două partide ale noastre. Intre timp pot să comunic cele ce mi-ați spus, tovarășilor din conducerea partidului nostru. În felul acesta vom economisi timp, nemai discutînd despre ele după amiază.

Astăzi aș vrea să vă vorbesc despre situația concretă a problemei teritoriale.

Inlegătură cu problema teritorială, la 2 septembrie a.c. Moscova a început un atac împotriva noastră pe baza unei știri nu întrutotul clară, transmisă din sursă japoneză. Potrivit statisti- cilor noastre în curs de 14 zile - 2 - 16 septembrie - în presa so- vietică s-au publicat peste 300 articole și cuvîntări prin care sîn- tem atacați. Lucrul cel mai izbitor este faptul că la mitingul de masă ținut la Praga în aceeași zi, Hrușcirov a spus că conducerea chineză a ridicat revendicări teritoriale, spunînd că nu lipsește mult ca chinezii să ridice problema divizării Uniunii Sovietice. Ceea ce am spus că s-a vorbit la Praga a fost cuprins într-o cuvîn- tare publică.

La 15 septembrie, cînd a fost primită delegația deputaților japonezi, Hrușcirov a vorbit aiurea, spunînd că Sinciang-ul nu ar aparține Chinei. Pentru ce? El spune că naționalitățile care lo- cuiesc acolo se aseamănă cu cele care locuiesc în republicile din Asia Centrală ale Uniunii Sovietice. Dacă ne-am călăuzi după cri- teriul naționalității s-ar produce un haos în lumea întreagă.

Tov. Uang Ping-nan :

Polonia și Cehoslovacia sînt țări compuse din popoare slave...

Tov. Ciu En-lai :

După ceea ce a spus el, ziarele din Moscova au dezlănțuit un atac deșănțat împotriva conducerii chineze, spunînd că noi am fi expansioniști și șoviniști de mare putere. Ele au atacat pe tov. Mao Tze-dun, spunînd că el are ambiția de a extinde spațiul vital. Nu știm de unde au luat asta. În luna septembrie s-a ridicat acest val de luptă împotriva poporului chinez în rîndul poporului sovie- tic, în rîndul popoarelor din țările socialiste și în rîndul popoa- relor din întreaga lume. Mai ales ziarele occidentale au debitat o seamă de minciuni și calomnii. În felul acesta s-au ațîțat senti- mente naționaliste în rîndul poporului sovietic, în primul rînd. Astfel au dat prilejul ca acestea să fie folosite de dușmanii socia- lismului - imperialiștii și să provoace neliniște și neîncredere în- tre țările socialiste. În felul acesta sovieticii au acoperit dispu- șa referitoare la o serie de probleme fundamentale ale marxism-le- ninismului. Tratatativele de frontieră dintre China și URSS au fost legate de divergențele cu privire la frontiere dintre China și In- dia, ca și cum Chinezii nu ar dori să rezolve aceste probleme cu In- dia și ar avea revendicări teritoriale față de Uniunea Sovietică.

Acest val dezlănțuit în luna septembrie, între sărbătoarea națională a Romîniei și sărbătoarea noastră națională, este izbitor.

Pot fi date multe asemenea exemple. Aceste lucruri dovedesc că fără a le analiza și a le clarifica, Hrușcirov așiftă atmosferă anti-chineză.

Ceea ce a vorbit tov. Mao Tze-dun cu prietenii socialiști japonezi de stînga, s-a discutat mai de mult între China și Uniunea Sovietică. Lucrul acesta n-a început în discuția dintre tov. Mao Tze-dun și socialiștii japonezi. Cît privește metoda de rezolvare a problemelor teritoriale de către Uniunea Sovietică am înțeles pentru ce a procedat astfel, însă noi nu am fost de acord cu felul lor de a acționa.

În ajunul intrării noastre în Pekin, Stalin l-a trimis pe Mikoian în mod secret să se întâlnească cu noi în regiunile eliberate. În acea vreme sovieticii ocupau Port Arthur-ul și Dairen. Eu i-am spus lui Mikoian că conferința de la Yalta a revizuit în spatele poporului chinez și fără participarea R.P. Mongole prevederile tratatului semnat între China și Uniunea Sovietică în 1924. Guvernul sovietic recunoscuse în 1924 că Mongolia Exterioară este o parte din teritoriul chinez, dar la Conferința de la Yalta s-a stabilit să se recunoască independența R.P. Mongole.

Ieri tov. Bodnăraș a întrebat dacă există un tratat între China și Uniunea Sovietică cu privire la frontiere. În 1924 s-a încheiat un tratat nu cu privire la frontiera chino-sovietică, ci cu privire la probleme teritoriale. Bineînțeles atunci era un guvern reacționar în China. Atunci cînd Mongolia Exterioară, apărută fiind de Uniunea Sovietică, a putut să se despartă de China, elementele progresiste chineze n-au exprimat obiecții datorită faptului că guvernul reacționar din China nu trata pe mongoli în mod egal. I-am arătat lui Mikoian că la conferința de la Yalta R.P. Mongolă a fost pusă într-o situație de a fi protejată de Uniunea Sovietică. Atunci puterile aliate au rezolvat problemele teritoriale fără să se consulte cu China, cu toate acestea era un aliat în lupta împotriva fascismului.

Atunci l-am întrebat pe Mikoian : în curînd China va fi eliberată, oare R.P. Mongolă va dori să intre în marea familie unificată a întregii Chine ? Mikoian a trimis o telegramă lui Stalin și l-a întrebat. Stalin i-a răspuns că acum poporul mongol nu dorește aceasta. Atunci această problemă a fost lăsată la o parte și nu s-a mai discutat.

După proclamarea R.P. Chineze ne-am dus în Uniunea Sovietică pentru a încheia Tratatul de alianță, prietenie și asistență mutuală

între China și Uniunea Sovietică. Am înlocuit vechiul tratat încheiat între Uniunea Sovietică și guvernul ciankaișist în august 1945, cu un tratat nou. Înlocuind vechiul tratat, noi am anulat unele privilegii ale Uniunii Sovietice în China. La conferința de la Yalta se confirmaseră prevederile tratatului încheiat cu ciankaiștii în 1945, potrivit cărora Port Arthurul era un port militar al Uniunii Sovietice, iar Dairen un port liber. În noul tratat se prevedea că această situație va dura trei ani, urmînd ca după trei ani să fie date înapoi Chinei.

Potrivit vechiului tratat calea ferată din Manciuria pînă la Dairen urma să fie administrată în comun de China și Uniunea Sovietică. Noul tratat prevedea ca după efectuarea socotelilor, respectiv cheltuielilor de investiții, această cale ferată să fie dată în întregime Chinei.

În legătură cu problema R.P.Mongole, vechiul tratat din 1945 încheiat între Uniunea Sovietică și China recunoștea independența R.P.Mongole. Întrucît această problemă noi o discutaserăm cu Mikoian și cunoașteam pînctul de vedere sovietic, nu am mai făcut altceva decît să reafirmăm prevederea vechiului tratat. Aceasta^a fost situația cînd am purtat discuții cu privire la încheierea Tratatului de prietenie, alianță și asistență mutuală între China și Uniunea Sovietică.

În 1954 cînd Hrușciov împreună cu Mikoian și Bulganin au făcut o vizită în China cu prilejul festivităților celei de-a V-a aniversări, noi le-am spus că încă de pe timpul cînd era în viață Stalin rămăseseră nerezolvate trei probleme. Mai existau încă trei întreprinderi mixte și anume : șantierul naval din Dairen și alte două întreprinderi din Sinciang. Atunci Hrușciov a spus că el nu este de acord cu asemenea întreprinderi mixte, că trebuie să se respecte suveranitatea statelor. I-am spus că aceasta este bine și am arătat că le vom da bani ca despăgubiri pentru investițiile făcute. El a fost de acord și această problemă s-a rezolvat.

A doua problemă s-a pus în timpul tratativelor cu privire la încheierea Tratatului de prietenie, alianță și asistență mutuală, în 1950. Atunci Molotov ne-a dat un document în care se spunea că China trebuie să asigure ca în nord-est (Manciuria) și în provincia Sinciang să nu pătrundă alți străini. Deși nu a spus expres acest lucru, sensul era ca aceste zone să fie menținute ca sfere de influență ale Uniunii Sovietice. Noi le-am spus că avînd în vedere apărarea națională, aceste regiuni reprezintă spatele frontului și

de aceea, bineînțeles, nu vom permite imperialiștilor să pătrundă în ele. Dar acolo locuiau coreeni și cehi! Ce o să facem cu ei, o să-i dăm afară ?

Tov. Uang Ping-nan :

La Harbin existau mulți polonezi.

Tov. Ciu En-lai :

Sovieticii au fost de acord că nu este cazul să fie evacuați străinii care existau acolo dinainte. Le-am spus că cererea din documentul lui Molotov nu este rațională. Lucrul acesta s-a întâmplat în 1954, când noi nu știam că Hrușciov are de gând să-l nege în mod total pe Stalin. Atunci Hrușciov a spus că ne va da un document nou prin care se vor anula toate aceste lucruri care au fost făcute de Stalin și Molotov.

Pe vremea aceea eu eram ministrul Afacerilor Externe. Molotov mi-a dat un document. Hrușciov a spus că este bine ca acest document să fie anulat.

Pentru a doua oară atunci am ridicat problema cu privire la R.P.Mongolă, întrucât Mikoian era de față și știa despre această problemă. Hrușciov a spus : bine, ne ducem noi la mongoli să-i sfătuim să se unească cu chinezii într-o familie unică. Probabil că în aceeași seară a discutat cu Bulganin și au ajuns la concluzia că nu este bine să procedeze astfel. A doua zi când tov. Liu Sao-tzi a discutat cu Bulganin, acesta a spus că este greu de făcut acest lucru. Atunci am început să-l cunoaștem pe Hrușciov că el este un om care una spune dimineața și alta spune seara; când bea mai multă votcă, poate să promită orice, poate să înjure. Din 1954 încoace nu am mai ridicat niciodată problema R.P.Mongole.

În anul 1960 când a început să se dezvolte disputa dintre China și Uniunea Sovietică, iar situația la frontieră dintre China și India a început să fie încordată, R.P.Mongolă ne-a propus să încheiem un tratat de prietenie și alianță. Am fost de acord cu această propunere. În luna mai m-am dus la Ulan Bator și am semnat acest tratat. Acum doi ani, în 1962, am rezolvat și cu R.P.Mongolă problemele de frontieră, încheind un tratat. Toate acestea arată că independența R.P.Mongole a fost confirmată în mod oficial. Este adevărat că în trecut am avut unele obiecții, nemulțumiri. Tovarășii mongoli au aflat din ziarele sovietice că se vorbește mult despre probleme teritoriale și ne-au întrebat despre aceste lucruri. Tovarășul Cen I a arătat delegației mongole că există două lucruri care înlătură orice

îngrijorare : există două tratate încheiate între noi, pe care noi le recunoaştem. Noi întotdeauna ne ținem de cuvânt. Dacă nu am recunoaşte aceste tratate, atunci toată lumea s-ar îndoii de faptul că noi respectăm în general tratatele încheiate cu alte țări.

Apoi, am arătat că noi am invitat o delegație mongolă să participe la festivitățile prilejuite de sărbătoarea noastră națională. Invitația a fost făcută pe numele partidului și guvernului unei țări. Oare aceasta nu înseamnă că vă considerăm ca un stat independent ? Atunci tovarășii mongoli au spus că nu mai au obiecțiuni, nemulțumiri.

De fapt, după cum știm noi, Uniunea Sovietică nu tratează Mongolia de la egal la egal, ci o controlează. Un asemenea fapt mic, cum este participarea unei delegații de partid și de stat la festivitățile organizate cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a proclamării R.P.Chineze, dovedește acest lucru. La recepția care a avut loc la 30 septembrie am dat tovarășului mongol, care nu cunoaște limba rusă, textul cuvântării tovarășului Liu Sao-tzi în limba rusă. Aceasta este o lipsă a noastră. El stătea lângă Grișin și întrucât Grișin nu a aplaudat, nici el nu a aplaudat. Intorcându-se la ambasada i s-a tradus textul în limba mongolă. A doua zi el ne-a spus că dat fiind că nu cunoaște bine limba rusă și că cel care stătea lângă el, bun cunoscător al limbii ruse, nu a aplaudat, nu a aplaudat nici el. Inșă după ce a citit textul în limba mongolă și-a dat seama că trebuia să aplaude. Chiar și acest lucru mărunț are o mare importanță.

Dat fiind că Mongolia este o țară vecină cu noi, noi vrem să fim prieteni cu ea. Noi i-am dat foarte mult ajutor în opera de construire a socialismului. Deoarece în trecut nici dinastia feudală din China și nici clasele reacționare din China n-au tratat Mongolia de la egal la egal - cu toate că noi nu purtăm răspunderea pentru aceasta -, noi trebuie să compensăm lucrul acesta acum.

După Congresul al XX-lea, din 1956, noi am discutat de mai multe ori cu tovarășii sovietici problemele teritoriale. În timpul evenimentelor din Polonia și Ungaria, tov. Liu Sao-tzi și Den Siao-pin, în numele partidului nostru au fost la Moscova, în fruntea unei delegații. Cu această ocazie ei au sfătuit pe tovarășii sovietici să-și corecteze greșelile de șovinism de mare putere. Ei au acceptat părerea noastră și au publicat o declarație despre care ați vorbit și dv. și la care s-au referit și tovarășii italieni. Este vorba de declarația din 30 octombrie 1956. La 1 noiembrie 1956

guvernul nostru a publicat o declarație de sprijinire a declarației guvernului sovietic. Aceste declarații au fost publicate în ziarele sovietice și chineze. Hrușciiov a uitat despre aceste declarații, însă noi le mai ținem minte.

Cu ocazia Congresului al VIII-lea al partidului nostru, în 1956, a venit în țara noastră o delegație sovietică. Cu această ocazie am stat de vorbă cu delegația sovietică despre problemele teritoriale. În ianuarie 1957 am fost la Moscova și din nou am discutat despre aceste probleme. De data aceasta am discutat în mod sistematic. Le-am arătat că în timpul și după cel de-al doilea război mondial, rezolvînd problemele de frontieră cu alte țări vecine, Uniunea Sovietică a ocupat prea multe teritorii. Am relatat că dorința subiectivă a sovieticilor a fost aceea de a-și asigura securitatea, ocupînd teritorii din țările din jurul lor, ale căror guverne erau reacționare. Dar, procedînd astfel, nu s-a putut atinge acest țel, ci dimpotrivă, lucrul acesta a ajutat la aștîțarea naționalismului în rîndul popoarelor din țările vecine. Le-am spus atunci că în timpul celui de-al doilea război mondial, în 1939, Uniunea Sovietică și Germania au trimis trupe în Polonia. Uniunea Sovietică a ocupat teritorii ale Poloniei, care astăzi sînt la Ucraina și Bielorusia de vest. Acum aceste teritorii fac parte din Uniunea Sovietică. Le-am spus : vedeți, cu toate că ați extins limitele teritoriale ale Uniunii Sovietice, atunci cînd Hitler a pornit agresiune, el a înaintat rapid. Păturile reacționare din aceste regiuni s-au răsăulat imediat și au intrat în colaborare cu Hitler. Le-am spus că dacă Uniunea Sovietică nu anexa alte teritorii, acest lucru i-ar fi adus foloase. Bineînțeles noi aveam speranța că aceste țări vor deveni țări socialiste. Dacă popoarele din aceste teritorii ar fi vrut să facă revoluție, ar fi făcut-o, indiferent dacă erau ocupate sau nu de Uniunea Sovietică. Atunci le-am vorbit despre teritoriile anexate începînd din Japonia și terminînd cu Finlanda. Le-am spus că odată ce aceste frontiere au fost fixate și lucrul acesta a devenit un fapt, dacă țările interesate sînt de acord cu linia de frontieră stabilită, atunci este bine, frontierele nu trebuie revizuite. Noi însă trebuie să arătăm faptele istorice așa cum s-au petrecut.

Le-am mai arătat că au ridicat revendicări teritoriale față de țările vecine și pe urmă au renunțat la ele. Aceasta a dus la încordarea relațiilor cu aceste țări. M-am referit la relațiile Uniunii Sovietice cu Iranul și Turcia. În cele din urmă Uniunea Sovietică

107
tică a fost nevoită să renunțe la aceste revendicări.

Le-am arătat că au mai rămas trei probleme actuale care trebuie rezolvate între Japonia și Uniunea Sovietică. Partea de sud a insulei Sahalin care fusese ocupată de Japonia, trebuie restituită de Uniunea Sovietică. A doua problemă este problema insulelor Curile care inițial au aparținut Japoniei. Intrucît după cel de-al doilea război mondial Japonia era o țară învinsă și Uniunea Sovietică vroia să angajeze forțele americane, ocuparea acestor insule era admisibilă.

Le-am spus că acum situația este cu totul alta. Păturile largi din Japonia s-au ridicat împotriva americanilor și au cerut să li se dea înapoi insula Okinava. Deci și Uniunea Sovietică ar trebui să dea înapoi insulele Curile. Le-am explicat că atît din punct de vedere strategic cît și tactic se poate concepe ca patru insule din partea de sud a insulelor Curile să fie înapoiate Japoniei. În felul acesta ascuțișul luptei poporului japonez va fi îndreptat împotriva americanilor. Înapoiind aceste teritorii, Uniunea Sovietică ar putea să pună anumite condiții : ca pe aceste teritorii să nu fie dislocate trupe, ele să nu devină baze militare ale americanilor ș.a.m.d. Aceasta este în interesul sovieticilor. În discuția noastră sovieticii n-au ridicat obiecțiuni în legătură cu aceste probleme. De aceea cînd s-a încheiat tratatul sovieto-japonez cu privire la restabilirea relațiilor diplomatice și recunoașterea reci procă, precum și schimb de ambasadori, s-a prevăzut că în principiu poate fi luată în considerare înapoierea acestor patru insule Japoniei. Guvernul sovietic a acceptat ca în primul rînd să înapoieze Japoniei cele două insule mai apropiate de Japonia, odată cu încheierea tratatului de pace cu Japonia. Toate acestea arată că și guvernul sovietic se gîndește la acest lucru. Atunci pentru ce nu se poate permite tovarășului Mao Tze-dun să răspundă că nu are obiecții atunci cînd a fost întrebat de prietenii socialiști japonezi ce părere are despre faptul dacă este cazul sau nu să se înapoieze insulele Curile Japoniei ? Lucrul acesta l-a supărat pe Hrușciiov.

În discuția pe care Hrușciiov a avut-o cu delegația parlamentară japoneză, el a spus că încheierea tratatului de pace cu Japonia este un lucru, iar înapoierea insulelor este altul. Cele patru insule nu se pot înapoia odată cu încheierea tratatului de pace, ele vor putea fi înapoiate numai atunci cînd americanii vor da Japoniei înapoi insula Okinava. Guvernul și poporul japonez, auzind despre acest lucru, s-au supărat, deoarece SUA, la rîndul lor, au declarat

102

că vor înapoia insula Okinava numai atunci cînd Uniunea Sovietică va înapoia Japoniei cele patru insule. De aici rezultă că atît Uniunea Sovietică cît și SUA se găsesc pe aceeași poziție, că nu vor să înapoieze Japoniei insulele respective. În discuția cu parlamentarii socialiști, Hrușciiov a intenționat să atace China, dar acest lucru nu a supărat pe chinezi, ci a supărat pe japonezi.

O altă problemă. În discuția avută în 1957 cu sovieticii le-am arătat că ocuparea Prusiei orientale era probabil necesară la timpul respectiv pentru a exercita control chiar la locul de naștere al militarismului junkerilor. Acum însă cînd Germania răsăriteană a devenit o țară socialistă, de ce mai ocupați această regiune? Dacă aveți încredere într-o țară socialistă consolidată, pentru ce mai ocupați acest teritoriu? Le-am spus că aceasta nu este o poziție oficială, ci numai un gînd al meu. Mi s-a răspuns că acest gînd este interesant.

Pentru ce am vorbit pe larg cu tovarășii sovietici în 1957 despre problemele teritoriale ale Uniunii Sovietice cu țările vecine? Deoarece atunci cînd m-am dus acolo foarte mulți din membrii Comitetului Central al PCUS elogiau cele două articole ale noastre cu privire la experiența istorică a dictaturii proletariatului. Hrușciiov nu și-a spus părerea despre aceste articole, dar se vede că el nu era de acord cu părerile celorlalți. Fondul acestor două articole consta în ideea că Stalin are mai multe merite decît lipsuri. După cum a arătat tov. Mao Tze-dun la Consfătuirea din 1957, în mod plastic, meritele lui Stalin constituie 70%, iar lipsurile și greșelile lui constituie numai 30%. Noi sîntem împotriva negării și defăimării totale a lui Stalin. Le-am arătat că deoarece Stalin era o figură mondială, tovarășii sovietici n-au făcut bine procedînd așa cum au procedat. Nu a fost just că a fost întocmit un raport secret, fără să fie consultate partidele frățești. Hrușciiov a spus că nu a avut timp și de aceea nu a putut să ne dea raportul decît după ce a fost expus. Atunci i-am spus că sîntem puși în fața unui fapt împlinit. Despre lipsurile lui Stalin am vorbit în cele două articole și nu mai este cazul să le repet. Hrușciiov a vorbit foarte urît despre Stalin. I-am spus atunci că noi avem critici într-un ^{domeniul} domeniu despre care tovarășii sovietici nu au vorbit, și anume în/relațiilor internaționale. Noi credem că în relațiile internaționale Stalin nu a procedat așa cum ar fi trebuit. În legătură cu aceasta le-am vorbit despre problemele teritoriale, despre care v-am vorbit mai înainte.

Le-am spus în continuare că Stalin nu avea deplină încredere în revoluția chineză. Nu știu dacă cunoașteți acest lucru. Tov. Mao Tze-dun a vorbit despre aceasta la Consfătuirea din 1957. La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, în 1945, tocmai când au capitulat japonezii, tov. Stalin ne-a trimis o telegramă în numele Comitetului Central al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică. Aceasta era în august 1945. El a cerut tovarășului Mao Tze-dun să meargă neapărat la Ciungcing să se întâlnească cu Cian Kai-șek, cu care să ducă tratative. După părerea lui Stalin, noi trebuia să ne împăcăm cu Cian Kai-șek și să nu aibă loc război civil în China. Dacă ar izbucni un război civil, națiunea chineză ar fi în pericol să piară. Noi am interpretat cererea lui Stalin în felul următor: Nu de mult americanii aruncaseră cele două bombe atomice asupra Japoniei, iar tov. Stalin a supraapreciat bombele atomice, fiind de părere că dacă ar izbucni un război civil în China, americanii ar ajuta pe ciankaiști să arunce bombe asupra Chinei. Altminteri n-ar fi folosit cuvintele "pieirea națiunii". Cu toate că atunci era foarte periculos pentru tov. Mao Tze-dun să se ducă la Cian Kai-șek, totuși el s-a dus. Astfel au fost împinse înainte tratativele de pace, ajungând la un acord cu Cian Kai-șek cu privire la crearea unui guvern de coaliție. Inșă chiar și în vremea aceea continuau să aibă loc ciocniri militare. Avînd o îndelungată experiență istorică, nu aveam încredere în Cian Kai-șek. De aceea în timp ce pe de o parte luptam pentru pace cu Cian Kai-șek, pe de altă parte, făceam pregătiri pentru rezistență. Atunci aveam trei sarcini : întărirea armatei, desfășurarea reformei agrare - bineînțeles în zonele eliberate -, și creșterea producției. Astfel în ziua în care Cian kai-șek ar dezlănțui războiul, să avem condițiile pentru a câștiga victoria.

Cînd am stat de vorbă cu Hrușciiov, i-am spus : oare, voi ca membri ai Biroului Politic, nu purtați nici o răspundere pentru greșelile lui Stalin ? Noi considerăm că Stalin nu poate fi negat cu totul. Stalin constituia uș cuțit al mișcării comuniste internaționale împotriva dușmanului. Pentru ce aruncați la o parte acest cuțit? Ceea ce ați făcut, a provocat greutăți mișcării comuniste internaționale. Hrușciiov a spus că lucrul acesta este treaba PCUS. Pe urmă ne-am certat și n-am mai putut continua discuția cu el. Atunci Mikoian a spus : dv. doriți ca noi să ne facem autocritica. Lucrul acesta ar fi fost posibil numai dacă l-am fi arestat pe Stalin. Am spus : ce ideie curioasă! Atunci Hrușciiov și-a exprimat dezacordul cu părerea lui Mikoian.

110

A doua zi, cînd am plecat din Moscova, Hrușciiov a mers cu mine în aceeași mașină, fără a permite lui Mikoian să intre în mașina noastră. L-a chemat în schimb pe Bulganin cu care se avea încă bine. Hrușciiov mi-a spus că : noi nu am fi putut aresta pe Stalin, ci Stalin să ne aresteze pe noi. I-am spus că sînt două feluri de a-ți exprima obiecțiile : să fii tăcut sau să acționezi. I-am spus că sînt unii care și-au exprimat obiecții față de Stalin, dar sînt și unii care au spus lucruri mai exagerate decît a spus Stalin.

Le-am spus că ei nu-și fac autocritica, însă noi, Partidul Comunist Chinez ne facem autocritica. De pildă, și eu am făcut greșeli. Am recunoscut aceste greșeli, nu numai în interiorul partidului dar și în afara partidului, în mod public. Numai avînd curajul să-ți recunoști greșelile, poți să ți le corectezi. Făcînd cunoscute greșelile, masele pot să-și exercite rolul de control. El a spus : aceasta este treaba Partidului Comunist Chinez, la noi nu se poate. Dacă eu mi-aș face autocritica, m-aș prăbuși. Toate aceste lucruri nu le-am publicat și nici nu le vom publica. Chiar dacă le-am publica, Hrușciiov tot nu le-ar recunoaște. Realitatea este că el nu-și face autocritica, aruncînd răspunderea pe spatele altora. În legătură cu dv. a aruncat răspunderea pe spatele lui Valev, iar în legătură cu noi l-a sacrificat pe Iudin.

Despre toate aceste lucruri am discutat cu Hrușciiov, inclusiv despre problemele teritoriale. Ulterior el a dat publicității aceste probleme.

În 1959 Hrușciiov a sprijinit ciocnirea militară dintre China și India. Despre acest lucru v-am mai vorbit și cunoașteți.

După Consfătuirea de la București din 1960, el a desfășurat o activitate subversivă în provincia Sinciang folosindu-se de cetățenii sovietici de acolo și cetățenii cu dublă cetățenie, îndemnîndu-i să meargă în Uniunea Sovietică. Am publicat aceste lucruri și dv. le cunoașteți.

În 1962, mi se pare la o sesiune a Sovietului Suprem, el a reproșat Chinei că nu ia înapoi Hongkongul și Macao; acestea sînt două teritorii ale Chinei. Atunci am spus că acestea sînt teritorii chineze ocupate de englezi și portughezi și noi avem dreptul să le luăm înapoi. Dar cînd și în ce fel le vom lua înapoi, aceasta este o problemă ce aparține de suvernitatea Chinei. Tu, Hrușciiov, nei dreptul să te amesteci în treburile interne ale Chinei. Dar ulterior, cînd în cadrul ONU s-au discutat problemele coloniale, el a inclus Hongkongul și Macao în rîndul coloniilor. Aceasta a com-

./.

plicat lucrurile, întrucît folosindu-se noțiunea de colonii, populația de acolo poate să-și ceară autonomia. În acest sens acționează acum englezii punînd problema autonomiei acestor teritorii. Deci politica sa externă slujește numai intereselor lui personale. El nu se situează pe pozițiile internaționalismului proletar.

El ne-a întrebat : India a luat înapoi Goa. Pentru ce voi nu luați înapoi Macao de la portughezi? India a luat înapoi acest teritoriu trimițînd acolo trupe, iar pentru ocuparea Macao-ului nu este nevoie mai mult de un regiment. Dacă am rezolva problema Macao-ului prin forță aceasta ar influența asupra Hongkongului, care ar putea fi transformat într-o bază militară. De aceea nu putem fi de acord cu ce spune el.

În ce privește problemele teritoriale ale țările din Europa răsăriteană, bineînțeles noi respectăm situația actuală. Am fost de două ori în Germania răsăriteană și sprijinim suveranitatea RDG. Am făcut o vizită în Polonia și am declarat că sprijinim frontiera Oder - Neisse. Sînt documente publice despre acestea.

În convorbirea cu prietenii japonezi, tov. Mao Tze-dun a vorbit de cîteva principii. Ulterior am mai dat explicații prietenilor japonezi despre aceste probleme. Dat fiind că în presa japoneză s-a scris despre aceste probleme, le-am spus japonezilor că am discutat despre ele cu sovieticii încă în 1957. În articolul din Pravda se arată că după ce a avut loc convorbirea tov. Mao Tze-dun cu socialistii japonezi, și Ciu En-lai a vorbit despre aceeași problemă. Noi ne pregătim ca după sărbătoarea noastră națională să publicăm un document sau un articol în care să răspundem la aceste probleme.

Aceasta este atitudinea noastră față de probleme în discuție: lăsăm pe Hrușciiov și pe cei ce-l urmează să vorbească tot ce vor și apoi arătăm atitudinea noastră corectă. Nu este nevoie să publicăm sute de articole. Un singur articol este suficient.

Tov. Emil Bodnăreș :

Unul și bun.

Tov. Ciu En-lai :

Așa trebuie. Dacă nu^{am} avem dreptate, atunci n-am putea să dăm un răspuns bun. Însă dacă poziția noastră este justă și adevărul stă de partea noastră, nu trebuie să ne grăbim. Trebuie să-l lăsăm să devitalizeze tot felul de înjurături și apoi să-i răspundem. Și față de celelalte probleme tot așa vom proceda. Dacă facem o socoteală, începînd cu cele două articole publicate în 1956 și 1957

n-am publicat nici o sută. Totuși trebuie să răspundem în mod principal la toate problemele, fără a fi nevoie să ne referim la toate chestiunile.

Vă rog să mă scuzați, v-am ocupat mul timp, arătându-vă faptele mai pe larg.

Tov. Emil Bodnăraș :

Foarte bine, A fost foarte interesant.

Discuțiile s-au terminat la ora 13,30.

10.X.1964

GE. 6 ex.